

"D

EATH": As Inspiration for Art

Jakraphun Thanateeranon^{1,*} Pishnu Supanimit² and Krisana Honguten³

Received: April 5, 2023 Revised: November 21, 2023 Accepted: November 23, 2023

Abstract

Death is something human of all eras question, attempt to outrun, or attempt to conquer. With the power of technology we have invented, we are doing anything we can to escape this state of 'death.' However, there has yet to be a person on Earth who's able to evade it. Thus, from past to present, questions and thoughts about death are reflected in art, from religious ceremonies often being accompanied by ornate symbolic creations to be used in them, to artwork through the ages, ranging from paintings, sculptures, print making, photographs, videos, and even modern and mixed media art forms as well. This academic article will focus on renowned artworks recorded in the international history records through the ages, including the creations of Pieter Bruegel the Elder, Francisco Goya, Ivan Kramskoy, Vincent Van Gogh, Edvard Munch, Pablo Picasso, Frida Kahlo, and Damien Steven Hirst. In addition, the article will explore the creations of Thai national artists such as Montien Boonma and Araya Rasdjarmrearnsook, along with analyzing the author's own thought process in creating his work.

Keywords: death, art, artist, inspiration

^{1,2,3} Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Art, Silpakorn University

* Corresponding author. E-mail: jakraphun_tha@utcc.ac.th

ค

ความตาย : แรงแบบดาลใจในงานศิลปะ

จักรพันธ์ ธนธีรานนท์^{1,*} พิษณุ ศุภนิมิตร² และ กฤษฎา หงษ์อุเทน³

วันรับบทความ: April 5, 2023 วันแก้ไขบทความ November 21, 2023 วันตอบรับบทความ: November 23, 2023

บทคัดย่อ

ความตายยังคงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ตั้งคำถามและพยายามหลีกเลี่ยง หรือต้องการที่จะเอาชนะ ด้วยอำนาจทางเทคโนโลยีที่พยายามคิดค้นขึ้นและทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นสภาวะที่เรียกว่า ความตาย แต่ทว่าก็ยังไม่มีความใดบนโลกใบนี้ สามารถที่จะหลีกเลี่ยงพ้นไปได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ตั้งแต่สมัยอดีตกาลจวบจนถึงปัจจุบัน คำถามและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความตายเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นในผลงานศิลปะกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสิ่งประดิษฐ์เชิงสัญลักษณ์อันมีความวิจิตรงดงามที่ใช้ในการประกอบหรือปฏิบัติในพิธี ตลอดจนไปถึงผลงานศิลปะกรรมในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่งานจิตรกรรมประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย วิดีทัศน์ รวมไปถึงผลงานศิลปะกรรมร่วมสมัยและสื่อผสมต่าง ๆ อีกด้วย ในบทความวิชาการ “ความตาย” : แรงแบบดาลใจในงานศิลปะนี้จะเน้นศึกษาถึงผลงานศิลปะกรรมที่มีชื่อเสียงของศิลปินในยุคต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกอยู่บนหน้าประวัติศาสตร์ของวงการศิลปะทั้งศิลปินที่เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ อาทิ Pieter Bruegel the Elder, Francisco Goya, Ivan Kramskoy, Vincent Van Gogh, Edvard Munch, Pablo Picasso, Frida Kahlo, Damien Steven Hirst ศิลปินระดับชาติ อาจารย์ มณฑิยา บุญมา และ อาจารย์ อารยา ราษฎร์จำเริญสุข และรวมไปถึงการวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของตัวผู้เขียนเองอีกด้วย

คำสำคัญ: ความตาย ศิลปะ ศิลปิน แรงแบบดาลใจ

^{1,2,3} คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author. E-mail: jakraphun_tha@utcc.ac.th

บทนำ

การแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกในสภาวะการณ์ต่าง ๆ นั้นมีความแตกต่างกันออกไป อารมณ์หนึ่งที่ศิลปินสาขาทัศนศิลป์ตั้งแต่สมัยอดีตกาลจนถึงปัจจุบันเลือกใช้ในการแสดงออกผ่านผลงานศิลปะของพวกเขา คือ ความโศกเศร้าเสียใจ หรืออารมณ์แห่งความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก หรือการสูญเสียอันเกิดจากการตายจากกัน อาจจะเนื่องด้วยวงจรชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องสิ้นสุดลงด้วยความตายซึ่งยังเป็นสิ่งเร้นลับที่หาข้อพิสูจน์ต่อคำถามที่เกิดขึ้นมากมายได้ไม่หมด ไม่ว่าจะเป็นข้อคำถามที่ว่าทำไมคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย, ตายแล้วไปไหน, ชีวิตหลังความตายเป็นอย่างไร, นรก สวรรค์มีอยู่จริงหรือไม่, หรือแม้กระทั่ง ตายแล้วกลายเป็นผีมาหลอกหลอนคนอื่นให้กลัวได้จริงหรือเปล่า คำถามเหล่านี้สามารถนำพาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ไปสู่การแสดงออกทางอารมณ์ที่มีอยู่ในผลงานศิลปะของพวกเขาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งก็มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปมากมาย ลักษณะของอารมณ์ที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะได้นั้นมีทั้ง ความเศร้า ความสงสัย ความผิดหวัง ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว และวิธีการทางสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายก็มีความแตกต่างกันได้หลากหลายเช่นเดียวกัน บางคนก็ใช้สัญลักษณ์ที่ชัดเจนตรงไปตรงมา เช่น กะโหลก ฝี ร่างกายมนุษย์ เลือด ดวงวิญญาณในจินตนาการ บางคนก็แสดงออกด้วยอากัปกริยา แววดา ท่าทางองค์ประกอบรวมที่เล่าเรื่องได้ การใช้สีหรือโทนสีก็สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นได้เช่นกันแม้ว่า สี อาจจะไม่ใช่สูตรสำเร็จตายตัวสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินทุกคนก็ตาม แต่ สี ก็ยังถูกใช้ได้อย่างน่าสนใจ แต่ก็มีศิลปินอีกหลายต่อหลายคน ที่บอกเล่าเรื่องราวผ่านสัญลักษณ์ที่ไม่ได้เปิดเผยรูปลักษณ์แบบตรงไปตรงมาแต่ซ่อนเก็บหรือบอกใบ้เป็นนัยยะให้ตีความโดยอาศัยเพียงชื่อของผลงานที่ชี้แนะและกำกับทิศทางในการจินตนาการของผู้ชม

หากศึกษาย้อนกลับไปในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีบันทึกมากมายที่เล่าขานให้เห็นถึงช่วงเวลาแห่งความไม่รู้ที่มนุษย์พยายามที่จะเอาชนะใจตัวเองด้วยการหาที่พึ่งพิงทางจิตใจที่มองไม่เห็นซึ่งพวกเขาเชื่อว่า เทพเจ้าหรือวิญญาณเหล่านั้น มีพลัง ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ ด้วยการสร้างสิ่งเคารพบูชา เพื่อให้เทพเจ้าหรือวิญญาณเกิดความพึงพอใจ สาเหตุหนึ่งมาจาก การที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะรักษาชีวิตของตนหรือพวกพ้องไว้ได้ เมื่อยามที่เกิดภัยธรรมชาติ หรือสิ่งลึกลับสัตว์ตลอดจนศัตรูอื่น ๆ ที่เข้ามาพรากชีวิตไป ภาพความน่ากลัว สยดสยองที่มากกระทบจิตใจยากต่อการทำให้หายกลัวและลืมไปได้ วิธีลบภาพจำที่ทำได้ ก็คือ การฝัง ทำลายเผาเพื่อให้ซากที่จำฝังตาเหล่านั้นค่อย ๆ ลดหายไปเร็วขึ้น จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิด พิธีกรรม การจัดการกับศพของคนตาย จากแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงการมีพิธีที่ต้องที่สลับซับซ้อน และใส่เรื่องราว บอกเล่าเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทำต่อ ๆ กัน หลังจากที่ดินเองได้ตายจากไป ภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่าย คือ การนำก้อนหินมาวางซ้อนต่อกันให้มีลักษณะคล้ายเพิงพักอาศัยแบบง่าย ๆ ที่ภายใต้้นคือหลุมศพของพวกพ้องของตน ที่ฝังรวมกันเอาไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพิถีพิถันในการที่จะพยายามให้ความเคารพต่อผู้ที่สูญเสียชีวิตไปแล้ว ก้อนหินเหล่านั้น ก็ดูคล้าย ๆ กับประติมากรรมที่ถูกจัดวางเรียงไว้อย่างเป็นระเบียบ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566ข)

ความเชื่อในเรื่องของชีวิตหลังความตายมีให้เห็นอย่างเด่นชัด ในช่วงสมัยอียิปต์โบราณที่ศิลปะเข้ามา มีบทบาทช่วยนำเสนอและเป็นหลักฐานชั้นสำคัญ ที่ทำให้เราสามารถศึกษาตีความประกอบร่วมกับบันทึกหลังความตายของอียิปต์โบราณไปพร้อมกัน การสร้างหน้ากากหรือโลงศพหรือแม้กระทั่งสุสานที่เป็นเหมือนสัญลักษณ์แทนความระลึกถึงและเทิดทูนบูชา ต่อดวงศักรียหรือผู้มีพระคุณเหนือหัวในยศชั้นบรรณาคักดีต่าง ๆ จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่มีความวิจิตรงดงาม นอกเหนือไปจากการพยายามรักษาศพให้คงสภาพอยู่ได้ยาวนาน จึงเป็นภาพสะท้อนที่ทำให้เชื่อได้ว่าพวกเขามีความเชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้วเหล่านั้นจะกลับมามีชีวิตอีกครั้ง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566ก)

อีกหนึ่งตัวอย่าง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ฝั่งเอเชีย สุสานฉินสื่อหวง (หรือที่นิยมเรียก จินซี ฮองเต้) เมืองซีอาน ประเทศจีน ซึ่งมีการค้นพบโดยบังเอิญโดยชาวนาจีนที่กำลังขุดหาแหล่งน้ำ และได้ไปขุดค้นพบเครื่องปั้นดินเผา วัตถุโบราณ รูปปั้นทหารและม้า จำนวนหนึ่งภายหลังทางการจีนเข้ามาร่วมขุดค้นอย่างเป็นระบบทำให้ปัจจุบันรัฐบาลจีนค้นพบวัตถุโบราณจำนวนทั้งสิ้นกว่าเจ็ดพันสี่ร้อยชิ้นในบริเวณพื้นที่หลุมสุสานกว่าสองหมื่นห้าพันตารางเมตร เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่ออันยิ่งใหญ่ ในเรื่องชีวิตหลังความตายของชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องวรรณะ ศักรีย เฉกเช่นเดียวกับ ฟาโรห์ในสมัยอียิปต์ เครื่องปั้นดินเผาและโบราณวัตถุเหล่านั้น มีความวิจิตรบรรจงและงดงามอย่างยิ่งจนได้รับการยกย่องเป็นมรดกของโลก หากแต่ว่า ศิลปินในยุคนั้นมีหน้าที่เป็นเพียงแค่ช่างปั้นและทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเพื่อสร้างสิ่งยิ่งใหญ่ตอบสนองต่อกษัตริย์ผู้รวบรวมแผ่นดินจีนให้เป็นปึกแผ่น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566ค)

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเขียนบทความวิชาการ เรื่องความตายแรงบันดาลใจในงานศิลปะฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นไปที่การสืบค้นผลงานศิลปะที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความตายในวิธีการที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นไปที่การเลือกผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักทั่วโลก รวมถึงศิลปินที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศและผลงานของตัวผู้เขียนเอง รายชื่อของศิลปินที่กล่าวถึงเหล่านั้น ได้แก่ Pieter Bruegel the Elder, Francisco Goya, Ivan Kramskoy, Vincent Van Gogh, Edvard Munch, Pablo Picasso, Frida Kahlo, Damien Steven Hirst ศิลปินระดับชาติ อาจารย์ มณฑิร บุญมา และอาจารย์อารยา ราษฎร์จำเริญสุข และสรุปในส่วนท้ายด้วยการวิเคราะห์ผลงานของผู้เขียนเอง โดยจะขอนำเสนอไล่เรียงไปตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ปีเตอร์ บรูเกิล เดอะเอลเดอร์ (Pieter Bruegel the Elder) ศิลปินชาวฮอลแลนด์ (ประมาณ ค.ศ. 1525-1530 – 9 กันยายน ค.ศ. 1569) ศิลปินผู้มีชื่อเสียง ในยุคทองของวงการศิลปะเรอเนซองส์ของฮอลแลนด์ เขาเป็นทั้งจิตรกรและศิลปินภาพพิมพ์ ซึ่งในช่วงต้นการทำงานของเขาทำงานผลิตภาพพิมพ์ให้กับสำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง หลังจากที่ได้เดินทางไปศึกษาศิลปะที่ประเทศอิตาลีกลับมา จึงเริ่มสร้างผลงานส่วนตัวที่ตอบสนองต่อความต้องการและความคิดของตัวเองที่อยู่ในช่วงสิบปีสุดท้ายของชีวิตของเขา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานจิตรกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้เขาจนถึงปัจจุบัน

ผลงานที่นำมาเสนอในบทความวิชาการฉบับนี้ คือ จิตรกรรมสีน้ำมันชื่อ Triumph of Death, 1562 ของ ปีเตอร์ บรูเกล เดอะเอลเดอร์ (ภาพที่ 1) แสดงฉากที่น่าสยดสยองซึ่งแสดงถึงความตายที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ ในขณะที่กองทัพแห่งความตายขนาดใหญ่เคลื่อนที่ผ่านเข้ามาในเมือง นอกจากความตายอันเกิดจากสงครามแล้ว อีกนัยหนึ่ง สิ่งที่ศิลปินต้องการจะสื่อถึงความตาย ซึ่งเป็นทั้งโรคระบาดที่เกิดจากสงคราม ความอดอยาก การฆาตกรรม และความเจ็บป่วยอื่น ๆ ยมทูตแห่งความตายซึ่งแสดงสัญลักษณ์เป็นนักรบครองกระดูกที่บุกเข้ามาห้าห้าหน้าถูกมองว่าเป็นสิ่งที่อยู่เหนือชีวิต โดยชีวิตเหล่านั้นอยู่ในกำมือของนักรบแห่งความตาย เราสามารถมองเห็นผู้คนในทุกช่วงชีวิตทุกเพศทุกวัยและทุกคนในทุกชนชั้นวรรณะในภาพนี้ ตั้งแต่กษัตริย์ไปจนถึงชาวนา ศิลปินแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความตายไม่ได้หยุดเพื่อใครและไม่ได้คำนึงถึงสถานะทางสังคม บ่งบอกให้เห็นถึงสัจธรรมในชีวิตของมนุษย์ คือ หัวใจสำคัญที่ศิลปินต้องการจะสื่อสารกับผู้ชม

ภาพที่ 1 Triumph of Death, 1562 โดย Pieter Bruegel the Elder

เทคนิค สีน้ำมันบนแผ่นไม้ ขนาด สูง 117 ซม. กว้าง 162 ซม.

(Wikimedia Commons, The Free media Repository, 2023b)

ฟรานซิสโก โกยา (Francisco Goya (30 มีนาคม ค.ศ. 1746 – 16 เมษายน ค.ศ. 1828)) เป็นจิตรกรและศิลปินภาพพิมพ์แนวโรแมนติคชาวสเปน เขาถือเป็นศิลปินชาวสเปนที่สำคัญที่สุดในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 เกิดในครอบครัวชนชั้นกลาง เริ่มเรียนวาดรูป ตั้งแต่อายุสิบสี่ ภาพวาด และงานภาพพิมพ์ของเขาสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและมีอิทธิพลต่อจิตรกรคนสำคัญคนอื่น ๆ ในศตวรรษที่ 19 และ 20 โกยามักถูกเรียกว่าเป็นปรมาจารย์ของยุค โอลิมาสเตอร์ (Old master) คนสุดท้าย และเป็นศิลปินคนแรกในยุค ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art)

ผลงานชื่อ Saturn Devouring His Son (ภาพที่ 2) เป็นการพรรณนาถึงดาวเสาร์ที่กำลังกลืนกินลูกชายคนหนึ่งของตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในผลงาน 14 ชิ้นในช่วงบั้นปลายชีวิตของโกยาชื่อชุด Black Painting อิมของ ความตายและนรกเริ่มครอบงำความเป็นอัจฉริยะด้านความคิดสร้างสรรค์ของเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่บางคนมองว่าเป็นงานศิลป์ที่น่ากลัวที่สุดเพราะมันอยู่ในช่วงวัยชราที่กำลังใกล้จุดสุดท้ายของชีวิตของศิลปิน ความสิ้นหวังจะทั้งฐานะทางสังคมเก็บตัวทำงานศิลปะอยู่ในบ้านของตัวเองอย่างโดดเดี่ยว โดยภาพผลงานทั้ง 14 ชิ้นนั้นวาดบนผนังที่ฉาบผิวด้วยพลาสติกภายในบ้านของเขาเอง เขาไม่เคยคิดที่จะนำมันออกแสดง หรือเล่าให้ใครฟังเกี่ยวกับผลงานชุดนี้ ทั้งที่ตัวเขาเองประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในชีวิตในฐานะศิลปินในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ภาพทั้งหมดถูกค้นพบและนำมาประติประต่อบนเฟรมผ้าใบและเริ่มเป็นที่รู้จัก หลังจากที่ศิลปินได้เสียชีวิตไปแล้วถึงห้าสิบปี สะท้อนให้เห็นว่าอิทธิพลของความตายได้แทรกซึมเข้าหาเขาจนเห็นความจริง และสะท้อนผ่านผลงานศิลปะ

ภาพที่ 2 Saturn Devouring His Son, 1819-1823 โดย Fransisco Goya

เทคนิค ดันฉบับสีน้ำมันบนผนังพลาสติก ปัจจุบันได้ถ่ายโอนลงผ้าใบ ขนาดกว้าง 81.4 ซม. สูง 143.5 ซม.

(Wikipedia, The Free Encyclopedia, 2023b)

อิวาน กรามสกอย (Ivan Kramskoy (June 8, 1837 – April 6, 1887)) เป็นจิตรกรและนักวิจารณ์ศิลปะชาวรัสเซีย เขาเป็นผู้นำทางปัญญาของขบวนการศิลปะที่เรียกว่า The Wanderers ระหว่าง ค.ศ. 1860-1880 เขาเกิดในปี 1837 ในครอบครัวที่ยากจน เขาเรียนศิลปะที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก อะคาเดมีออฟอาร์ต แต่เรียนไม่จบเนื่องจากเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีการวิจารณ์การเรียนการสอนศิลปะในสถาบันทำให้โดนไล่ออกแต่ก็ยังคงยึดมั่นอุดมการณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่แสดงความเรียบง่ายของภาพวาดภาพเหมือนบุคคลสำคัญ

ในวงการต่าง ๆ ของรัสเซีย รวมไปถึง ภาพที่มีรายละเอียดสูง อย่างภาพของชาวบ้าน ชาวนา หญิงสาว บุคคลทั่วไป ที่แสดงออกให้เห็นถึงความเรียบง่ายและจริงใจ ที่ศิลปินตั้งใจจะสะท้อนออกมาให้คนดูได้รู้สึกถึงมัน

ผลงานชื่อ Inconsolable grief (ภาพที่ 3) หรือแปลตรงตัวว่าความโศกเศร้าที่ไม่อาจบรรเทาได้ เป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบรูปผู้หญิงม่ายนางหนึ่งซึ่งยืนใส่ชุดดำถือผ้าเช็ดหน้ากำลังซับน้ำตาบนใบหน้า ที่หมองเศร้า ดวงตาบวมเป่งจากการร้องไห้อย่างหนักติดต่อกัน รอบ ๆ ตัวเธอเต็มไปด้วยดอกไม้ของงานศพและพวงหรีดที่สื่อด้วยบรรยากาศของภาพอันดำทึบมัน ศิลปินตั้งใจวาดภาพของหญิงม่ายที่เพิ่งสูญเสียสามีอันเป็นที่รักไป และยังไม่เสร็จสิ้นจากงานศพ ซึ่งอยู่ในช่วงไวท์ทุกข์ ดวงตาของเธอเหม่อลอยออกไปหาผู้ชม แสดงออกให้เห็นถึงความโศกเศร้าเสียใจและการมองไม่เห็นอนาคตที่เธอเองนั้นจะต้องเผชิญอย่างลำพังต่อไป แม้ว่าภาพเขียนชิ้นนี้จะไม่ได้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาถึงสัญลักษณ์ของความตายที่ชัดเจนแต่บรรยากาศในภาพรวมทั้งหมด เราสามารถสัมผัสได้ถึงความเศร้าโศกเสียใจที่เกิดจากการถูกพรากจากสามีอันเป็นที่รักด้วยความตายที่มีปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

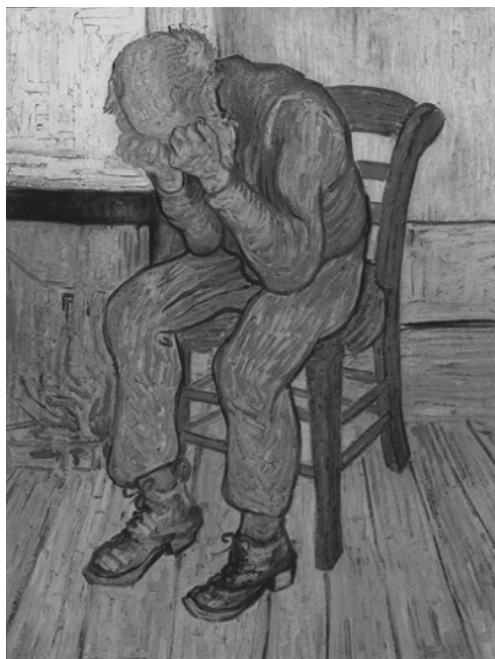
ภาพที่ 3 Inconsolable grief, 1884 โดย Ivan Kramskoy

เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด กว้าง 141 ซม. สูง 228 ซม. (Inconsolable grief, n.d.)

วินเซนต์ ฟานโกอก (Vincent Van Gogh (30 มีนาคม ค.ศ. 1853 – 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1890)) ศิลปินชาวฮอลแลนด์ เกิดในครอบครัวชนชั้นกลาง มีบุคลิกเงียบขรึม ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตการเป็นศิลปินเท่าที่ควร เริ่มต้นทำงานเป็นนายหน้าขายงานศิลปะโยกย้ายไปหลายที่ตอนหลังทำหน้าที่เป็นบาทหลวงก่อนที่จะผันตัว

มาทำงานศิลปะในช่วงสิบปีสุดท้ายของชีวิต เขาเป็นศิลปินในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังอย่างสูงสุดในประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก แต่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นไม่ได้อยู่ในช่วงที่เขายังมีชีวิตอยู่ ตัวศิลปินทำงานศิลปะอย่างหนักในช่วงหนึ่งทศวรรษก่อนจะเสียชีวิต สร้างสรรค์ผลงานมากกว่าสองพันหนึ่งร้อยชิ้นซึ่งรวมไปถึงผลงานภาพเขียนสีน้ำมันประมาณแปดร้อยหกสิบชิ้น ผลงานส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสองปีสุดท้ายของชีวิต ในขณะที่ตัวศิลปินเองประสบภาวะปัญหาโรคซึมเศร้าอย่างหนักจนนำไปถึงสาเหตุในการทำอัตวินิบาตกรรม

Sorrowing Old Man at Eternity's Gate (ภาพที่ 4) เป็นภาพเขียนสีน้ำมันที่วาดขึ้นจากภาพร่างต้นแบบด้วยดินสอ และภาพพิมพ์หินต้นฉบับผลงานของตัวศิลปินเองก่อนหน้านี้ใน ค.ศ. 1882 ซึ่งภาพร่างนั้น วาดขึ้นจากบุคคลจริงซึ่งเป็นทหารผ่านศึกที่เขารู้จักกำลังครุ่นคิดถึงสงคราม การฆาตกรรม ความรุนแรง การสูญเสีย และความตาย ทำให้ตัวศิลปินอยากที่จะเก็บภาพช่วงเวลาแห่งความโศกเศร้า ความตาย และช่วงชีวิตอันแสนสั้นของตัวเอง ผลงานชิ้นนี้วาดเสร็จในช่วงพักฟื้นจากการรักษาอาการทางจิตที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นช่วงเวลาสองเดือนสุดท้ายก่อนที่ศิลปินจะฆ่าตัวตาย ชื่อผลงาน Sorrowing Old Man at Eternity's Gate แปลตรงตัวว่า ชายชราผู้โศกเศร้าที่ประตูแห่งนิรันดร์ ซึ่งอาจจะมีความหมายแฝงถึงตัวของศิลปินเองก็เป็นได้

ภาพที่ 4 Sorrowing Old Man at Eternity's Gate, 1890 โดย Vincent Van Gogh
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด กว้าง 64 ซม. สูง 80 ซม. (Wikipedia, The Free Encyclopedia, 2023a)

เอ็ดเวิร์ด มุงค์ (Edvard Munch (12 ธันวาคม ค.ศ. 1863 – 23 มกราคม ค.ศ. 1944)) จิตรกรชาวนอร์เวย์ ประสบปัญหาสุขภาพตั้งแต่วัยเด็กซึ่งเกิดจากผลกระทบของความสูญเสียและความหวาดกลัวต่อสภาพจิตใจที่สืบทอดมาในครอบครัว เขานิยมวาดภาพในสไตล์ สภาวะแสดงทางอารมณ์และจิตใจของตัวเอง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการใช้ชีวิตแบบโบฮีเมียนของนักทำลายนามว่า ฮาน เจเกอร์ (Hans Jaeger) และสิ่งนี้ทำให้

ภาพวาดจิตวิญญาณเป็นลักษณะที่โดดเด่นที่เกิดขึ้นในผลงานของเขา ผลงานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดชิ้นหนึ่งของเขาคือภาพที่ชื่อว่า The Scream ซึ่งเขาเล่าว่า แรงบันดาลใจเกิดขึ้นในขณะที่เขากำลังเดินไปดูพระอาทิตย์ตกดิน และได้ยินเสียงกรีดร้องของธรรมชาติอันโหยหวนอย่างไม่มีที่สิ้นสุดทำให้ตัวละครในภาพของเขาแสดงใบหน้าที่หวาดกลัวและหวาดระแวงต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว ด้วยเหตุที่ศิลปินเป็นคนที่ดื่มหนัก ทำให้การทำงานเกิดสภาวะหลอนอยู่บ่อยครั้ง แต่ความผิดปกติทางจิตที่แสดงอาการอย่างรุนแรงใน ค.ศ. 1908 ทำให้เขาต้องยอมเลิกดื่มเหล้าและเข้ารับการรักษา โดยเขาได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างและการยอมรับของเมืองในการจัดแสดงนิทรรศการผลงานของเขาในพิพิธภัณฑ์ของเมือง

Death in the Sickroom (ภาพที่ 5) เป็นผลงานที่มีความเป็นส่วนตัวสูงเนื่องจากการเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์หลังการประกาศการสูญเสียชีวิตด้วยโรคของน้องสาวของตัวศิลปินเองที่นอนป่วยอยู่ในห้อง ค.ศ. 1877 ในผลงานชิ้นนี้เราจะสังเกตเห็นได้ว่าตัวละครแต่ละตัวที่ปรากฏในภาพเขียน จมปลักอยู่กับความโศกเศร้าเสียใจของตนเองไม่มีใครแม้สักคนเดียวที่จะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกัน สมาชิกทั้งหมดที่อยู่ในห้องโล่ง ๆ ของผู้ป่วย ล้วนเป็นบุคคลใกล้ชิดเฉพาะภายในครอบครัวของตัวศิลปินเท่านั้น ประกอบด้วยพี่ชาย น้องสาว พ่อ และ ป้า ของศิลปิน ตัวน้องสาวที่เสียชีวิตชื่อว่าโซฟี ในภาพคือคนที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ ที่พนักเก้าอี้หันเข้าหาผู้ชม ศิลปินเล่าว่า “คำขอสุดท้ายของเธอคือลุกขึ้นจากเตียงและนั่งบนเก้าอี้ “ฉันอยากมีชีวิตอยู่มาก” เธอพูด “ฉันคิดว่าเรามีช่วงเวลาที่ดีด้วยกัน” แต่บนเก้าอี้ที่นั่นโซฟีเสียชีวิต...”

ภาพที่ 5 Death in the Sickroom, 1893 โดย Edvard Munch
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด กว้าง 160 ซม. สูง 134 ซม.
(Wikimedia Commons, The Free Media Repository, 2023a)

ปาโบล ปิกาสโซ (Pablo Picasso (25 ตุลาคม ค.ศ. 1881 – 8 เมษายน ค.ศ. 1973)) เป็นศิลปินชาวสเปนที่มีความสามารถหลากหลาย ทั้งการเขียนภาพจิตรกรรม การทำภาพพิมพ์ ประติมากรรม เซรามิค และการออกแบบโรงละคร ใช้ชีวิตอยู่ที่ฝรั่งเศสเป็นหลักยาวนานที่สุด เป็นหนึ่งในศิลปินที่มีอิทธิพลมากที่สุดในศตวรรษที่ยี่สิบ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งลัทธิคิวบิสม์ ริเริ่มการสร้างงานคอลลาจให้เป็นงานศิลปะ และการคิดค้นรูปแบบประติมากรรมเชิงโครงสร้าง เกิดการต่อยอดและพัฒนาวิวัฒนาการของศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัยในที่สุด ด้วยความที่ศิลปินเป็นผู้มีความสามารถที่หลากหลายและไม่หยุดยั้งที่จะเรียนรู้อยู่เสมอสม่ำเสมอผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างมากมายจึงได้รับอิทธิพลจากหลายความคิดทฤษฎีทางศิลปะของหลากหลายลัทธิ แบ่งเป็นช่วงเวลาต่าง ๆ ตลอดชีวิตการทำงานที่ยาวนานของเขาซึ่งประสบความสำเร็จอย่างล้นหลามได้รับการยอมรับและเป็นหนึ่งในศิลปินที่มีชื่อเสียงที่สุดในศตวรรษที่ยี่สิบ

Still Life with Skull, Leeks and Pitcher (ภาพที่ 6) เป็นหนึ่งในภาพวาดชุดหนึ่ง ที่มีอยู่หลายชิ้น ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นโดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับสงคราม ความตาย และความทุกข์ทรมาน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองที่กินเวลายาวนานหลายปี ซึ่งขณะนั้นตัวเขาอาศัยอยู่ที่ปารีส ซึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของเยอรมนี ซึ่งในช่วงเวลานี้เองผลงานของเขาแสดงออกอย่างน่ากลัว สะท้อนออกมาจากการใช้สีที่ดำสนิท ไม่มีชีวิตชีวา รวมถึงการบิดเบือนของรูปแบบอย่างสิ้นเชิง ประกอบกับพื้นที่ของภาพที่ปิดทึบอัดอั้น หนักอึ้ง คล้ายกับชุด ผลงานที่มีชื่อเสียงที่สุด ซึ่งสร้างขึ้นสมัยสงครามกลางเมืองสเปน ที่ชื่อว่า Guernica ในปี 1937 อย่างไรก็ดี ในภาพผลงาน Still Life with Skull, Leeks and Pitcher ก็มีพื้นที่โล่งและแสงสีที่สว่างมากขึ้น แม้ว่าจะมีการใช้สัญลักษณ์อย่างหัวหอมหรือกระเทียมตามสไตล์แบบ memento mori หรือ vanitas ที่นิยมใช้เป็นสัญลักษณ์ในการเขียนภาพเกี่ยวกับเรื่องความตายก็ตาม มีการใช้สีของธงชาติฝรั่งเศสคือแดง ขาว น้ำเงิน เข้ามามีส่วนร่วมในผลงาน อีกทั้งยังมีแสงสีทองที่สะท้อนผนังเป็นเส้นพาดผ่านหัวกะโหลกสีขาวที่ดูบิดเบี้ยว จุดนี้เองอาจจะสะท้อนถึงความหวังของตัวศิลปินในช่วงใกล้สิ้นสุดสงครามโลกก็เป็นได้

ภาพที่ 6 Still Life with Skull, Leeks and Pitcher, 1945 โดย Pablo Picasso

เทคนิค สีน้ำมัน และพาสเทล บนผ้าใบ ขนาด กว้าง 115.9 ซม. สูง 73 ซม.

(Still life with skull, leeks and pitcher, March 14, 1945, n.d.)

ฟริดาห์ คาโล (Frida Kahlo (6 กรกฎาคม ค.ศ. 1907 – 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1954)) จิตรกรหญิงชาวเม็กซิกันผู้มีชื่อเสียงจากผลงานจิตรกรรมบุคคลภาพเหมือนของตัวเอง รวมถึงผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและสิ่งประหลาดของเม็กซิโก ด้วยความเป็นชาตินิยมของเธอประกอบกับการใช้ศิลปะแบบพื้นบ้านที่สุดแสนจะไร้เดียงสาตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่อง อัตลักษณ์ ลัทธิหลังอาณานิคม เพศ ชนชั้นและเชื้อชาติ ในสังคมเม็กซิกัน โดยมีการผสมผสานระหว่างอัตชีวประวัติที่แข็งแกร่งกับจินตนาการเหนือธรรมชาติ เธอได้รับการยอมรับเป็นศิลปินแนวเซอร์เรียลลิสต์ และลัทธินิยมที่มีมนต์ขลังอีกด้วย ภาพวาดที่มีชื่อเสียงเป็นชุดความเจ็บปวดที่เรื้อรังของตัวเอง

Girl with Death Mask (ภาพที่ 7) เป็นผลงานจิตรกรรมภาพเขียนสีน้ำมันที่วาดขึ้นในปี 1938 ซึ่งต้นฉบับมีอยู่ด้วยกันสองชิ้นซึ่งมีลักษณะคล้ายกันในเรื่องของตัวละคร ที่เป็นภาพเขียนของเด็กผู้หญิงตัวเล็ก ๆ ซึ่งเชื่อว่าเป็นตัวของเธอเองตอนอายุสี่ขวบที่กำลังสวมหน้ากาก ในแบบประเพณีนิยมที่ใช้ในเทศกาลของชาวเม็กซิกัน ที่ชื่อว่า “The day of the death” ซึ่งเป็นเทศกาลที่ความตายได้ถูกเฉลิมฉลองแทนที่ความโศกเศร้าเสียใจ เด็กผู้หญิงตัวน้อย ๆ คนนี้ถือดอกไม้สีเหลืองที่กำลังเบ่งบาน โดยปกติชาวเม็กซิกันมักจะวางดอกไม้ชนิดนี้ที่หลุมศพในเทศกาล “The day of the death” นี้เช่นเดียวกัน ในภาพจะสังเกตเห็นเด็กผู้หญิงยืนอยู่เพียงลำพังคนเดียวบนเท้าเปล่าของเธอ ที่พื้นข้าง ๆ เธอมีหน้ากากอีกอันที่เป็นหน้ากากรูปเสือ ซึ่งทั้งสองหน้ากากดูจะไม่เหมาะสมหรือเข้ากันได้กับเด็กผู้หญิงตัวน้อยคนนี้เลยแม้แต่นิดเดียวอาจจะเป็นนัยสำคัญที่ศิลปินต้องการจะแฝงให้คนดูเข้าใจถึงชะตากรรมชีวิตอันโหดร้ายที่ต้องต่อสู้กับโรคร้าย และอุบัติเหตุอันแสนยาวนานของเธอก็เป็นไปได้

ภาพที่ 7 Girl with Death Mask, 1938 โดย Frida Kahlo

เทคนิค สีน้ำมัน บนแผ่นเหล็ก

ขนาด กว้าง 11 ซม. สูง 14.9 ซม. (Girl with death mask, n.d.)

แดเมียน สตีเฟน เฮิร์ส (Damien Steven Hirst (เกิด 7 มิถุนายน ค.ศ. 1965)) ศิลปินชาวอังกฤษ ที่เป็นทั้งนักสะสม และผู้ประกอบการจัดเป็นศิลปินชั้นแนวหน้าที่ยึดครองพื้นที่แวดวงศิลปะของอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ยี่สิบจวบจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้ชื่อว่าเป็นศิลปินชาวอังกฤษที่ร่ำรวยที่สุดในประเทศคนหนึ่งอีกด้วยอีมหลักในการสร้างสรรค์ผลงานของเขา คือ เรื่องของความตาย ซึ่งมีอยู่หลายชุดที่เป็นซากสัตว์ที่ตายแล้วถูกแช่ไว้ในน้ำยาฟอร์มาลิน มีทั้งฉลาม แกะ และวัว ถูกบรรจุอยู่ในกล่องกระจกใส ที่เต็มไปด้วยน้ำยาฟอร์มาลินพร้อมซากสัตว์เหล่านั้น

The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living (ภาพที่ 8) หรือความเป็นไปไม่ได้ทางกายภาพของความตายในใจของคนที่มีชีวิตอยู่ ศิลปินนำซากปลาฉลามที่ตายแล้วใส่ไว้ในตู้กระจกที่เต็มไปด้วยน้ำยาฟอร์มาลิน และมีการปิดผนึกอย่างดี ปลาฉลามทั้งตัวที่สามารถเดินชมได้โดยรอบตู้กระจกที่แบ่งออกเป็นสามช่องนี้ ปะทะต่อสายตาของคนดูเกิดความสงสัยถึงความมีชีวิตกับไม่มีชีวิต การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับเปลี่ยนปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของการดำรงอยู่และความเปราะบางของการดำรงอยู่ทางสรีรวิทยา ใช้ดูโชว์เป็นทั้งประตูละแวมและที่กัน ดึงดูดสายตาผู้ชม ในขณะที่เดียวกันตู้กระจกรูปทรงสี่เหลี่ยมเรขาคณิตที่เรียบง่ายเพื่อปิดล้อมจำกัด และทำให้สัตว์สตาฟของเขากลายเป็นวัตถุทางศิลปะ ความผิดที่ผิดทาง ในการวางปลาฉลามที่เป็นสัตว์ที่ดุร้าย ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่อาจจะเคยเห็นแค่ในรูปถ่ายหรือทางจอทีวี และรับรู้ว่ สัตว์ชนิดนี้สามารถทำร้ายมนุษย์ได้ง่ายดายเพียงใด แต่การที่มันถูกหีบยกมาวางในพื้นที่ของแกลเลอรี เหมือนจับใส่ตู้ปลา ทำให้ความรู้สึกกลัวหรือกังวลถึงความตายที่อาจจะถูกหีบย่นให้เมื่อเผชิญหน้ากับปีศาจร้ายแห่งท้องทะเลขนาดใหญ่ตัวนี้มลายหายไปสิ้น

ภาพที่ 8 The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living, 1991 โดย Damien Steven Hirst
เทคนิคคอนเซปชวลอินสตอลเลชัน ฉลามเลื้อย กระจก เหล็ก ฟอร์มาลินเข้มข้นห้าเปอร์เซ็นต์
ขนาด 213 ซม. x 518 ซม. x 213 ซม. (Lucid Practice, n.d.)

อาจารย์ มณฑิร บุญมา (ค.ศ. 1953-2000) ศิลปินไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับระดับนานาชาติ จบการศึกษาจากคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส และกลับมาจบปริญญาโทที่คณะจิตรกรรมฯ อีกครั้งหนึ่ง ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานตามสภาวะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตในแต่ละช่วงเวลาที่มีความแตกต่างกัน ทั้งเรื่องความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม แต่

ผลงานที่สะท้อนความคิดอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเด่นชัด คือ ชุดผลงานในช่วงที่ภรรยาของเขาป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม ไปจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิตของเขาเองที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งปอดและศิลปินสร้างสรรค์ผลงานด้วยหลากหลายเทคนิคทั้งการวาดเส้น การสร้างสรรค์ประติมากรรม และการสร้างสรรค์ผลงานแนวศิลปะจัดวางสัมพันธ์กับพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่

House of Hope (ภาพที่ 9) หรือบ้านแห่งความหวัง ศิลปินเปลี่ยนพื้นที่ในแกลเลอรีให้เป็นบ้านหน้าจั่วที่ประกอบร่างกันขึ้นจากเส้นลวดประคำของสมุนไพรมะดัน 18 ชนิด จำนวน 1,648 เส้น ซึ่งห้อยลงจากเพดานคล้ายกับสายฝนสีดำซึ่งนำพาความหวังมาให้ ลวดประคำสมุนไพรมะดันกว่าห้าหมื่นเม็ดนี้ห้อยคร่อมอยู่บนบันไดไม้สีแดงตามความเชื่อในพุทธศาสนา คือ บันไดสู่สรวงสวรรค์ซึ่งเปิดเชื้อเชิญให้ผู้ชมลองเดินเข้าไปสัมผัสบรรยากาศภายในผลงานชิ้นนี้สร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังจากการรักษาทางเลือกว่าด้วยสมุนไพรมะดัน และการสวดอ้อนวอนเพื่อให้ภรรยาของเขาหายจากโรคมะเร็ง

ภาพที่ 9 House of Hope, 1996-1997 โดย มณฑิร บุญมา
เทคนิค ติดตั้งจัดวางสัมพันธ์กับพื้นที่ ไม้ เหล็ก สมุนไพรมะดัน ขนาด 400 x 300 x 600 ซม.
(Montien Boonma: House of hope, October 4-25, 1997, 76 Grand Street, n.d.)

อาจารย์ อารยา ราษฎร์จำเริญสุข (เกิดปี ค.ศ. 1957) เป็นคนจังหวัดตราดโดยกำเนิด จบปริญญาตรีและโทจากคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาต่อปริญญาโทใบที่สอง ณ ประเทศเยอรมนี เริ่มต้นจากผลงานภาพพิมพ์ ประติมากรรมและงานติดตั้งจัดวางตามลำดับ และระยะหลังเริ่มทำภาพยนตร์ และวิดีโอมากขึ้น ผลงานของเธอเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกส่วนบุคคลและการเคลื่อนไหวระหว่างชีวิตและความตาย ซึ่งนำเสนอในลักษณะที่ท้าทายความรู้สึกทางศีลธรรมและความอดทนของผู้ชมผ่านภาพที่ซับซ้อนกระตุ้นเร้าอารมณ์ของผู้ชม

I'm Living (ภาพที่ 10) เป็นผลงานการบันทึกภาพวิดีโอตัวศิลปิน กำลังเล่นเปลี่ยนเสื้อผ้าให้กับศพของผู้หญิงที่นอนอยู่บนพื้น ประหนึ่งว่าหญิงคนนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือในบางความรู้สึกอาจคิดไปได้ถึงการเล่นตุ๊กตาบาร์บี้ของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่กำลังเปลี่ยนเสื้อผ้าให้กับตุ๊กตาของเธออย่างสนุกสนาน เส้นแบ่งระหว่างคนเป็นและคนตายถูกทำลายไปพร้อม ๆ กับมโนธรรมและศีลธรรมตามคติและความเชื่อของสังคม ศิลปินมีความตั้งใจที่จะทำผู้ชมให้คิด คำนึง และยอมรับให้ได้ไปพร้อม ๆ กัน

ภาพที่ 10 I'm Living, 2002 โดย อารยา ราษฎร์จำเริญสุข
เทคนิค ดิจิทัลวิดีโอ 1 ช่องสัญญาณ ความยาว 25 นาที (Ingawani, 2017)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการคิดของศิลปินที่มีชื่อเสียง ต่อการใช้ ความตาย เป็น แรบบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาทัศนศิลป์
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงานสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของผู้เขียน และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ให้เกิดขึ้น

สมมติฐาน

หลายครั้งที่ศิลปินที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก หยิบยกเรื่องราวเกี่ยวกับความตายมาเป็นแรงบันดาลใจ และแรงขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ ผู้เขียนในฐานะคนทำงานศิลปะไม่เคยศึกษาอย่างจริงจังถึงที่มาที่ไปและขอบเขตการนำความสูญเสียมาเป็นแรงผลักดันในการสร้างสรรค์ผลงานของตน จนวันหนึ่งที่มีความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเกิดขึ้นกับตนเอง จึงต้องการศึกษาค้นคว้าและหากระบวนการถ่ายทอดผลงานตามแบบฉบับของตนเอง

นิยามศัพท์

1. ความตาย เหตุที่เกิดขึ้นกับคนทุกคน เป็นลัทธิธรรมในทางพุทธเชื่อว่า เป็นหนึ่งกรรมในวัฏสงสารที่มนุษย์ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีพ้นได้
2. แรงบันดาลใจ เนื้อหาเรื่องราวที่เป็นองค์ประกอบตั้งต้นที่ศิลปินหยิบยืมมาใช้เพื่อถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตนเองผ่านกระบวนการวิธีการที่เป็นแบบฉบับของตน
3. ผลงานทางทัศนศิลป์ ผลงานทางศิลปะที่ให้คุณค่าทางความงามสามารถเสพย์ผ่านการมองเห็น ได้ยิน และสัมผัสทั้งห้า ประกอบไปด้วยผลงานประเภท จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย วิดีโอ สื่อผสม และผลงานติดตั้งจัดวางสัมพันธ์กับพื้นที่

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษา เรื่อง “ความตาย” : แรงบันดาลใจในงานศิลปะ มุ่งเน้นศึกษาผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับโลก ระดับชาติ แล้วย้อนกลับมาศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ของผู้เขียนเองโดยมีแรงบันดาลใจจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเป็นต้นเรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องว่าด้วยเรื่องศิลปินที่มีชื่อเสียงที่ใช้เรื่องความตายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์
2. วิเคราะห์วิธีการ การแปลงแรงบันดาลใจให้เป็นงานสร้างสรรค์ของศิลปินแต่ละคน
3. นำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้พัฒนาผลงานสร้างสรรค์ของผู้เขียนเอง

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าจากเอกสารทางออนไลน์ทำให้ทราบว่าศิลปินจำนวนไม่น้อยที่หยิบเรื่องราวของความตายมาเป็นแรงบันดาลใจหลักในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมสาขาทัศนศิลป์ ผู้เขียนได้คัดเลือกศิลปินที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วโลกจำนวน 8 ท่าน และศิลปินไทยที่มีชื่อเสียงในระดับชาติอีกสองท่าน มาศึกษาถึงสาเหตุที่ศิลปินเหล่านั้นเลือกใช้เรื่องความตาย มาสร้างสรรค์ผลงานของพวกเขาจากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าศิลปินแต่ละท่านมีมุมมองเกี่ยวกับความตายแตกต่างกันออกไป

1. ปีเตอร์ บรูเกล เดอะเอลเดอร์ (Pieter Bruegel the Elder) สร้างสรรค์ผลงานด้วยการเปรียบเทียบเรื่องของการความตายเป็นอุปมาอุปไมย ว่าชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ และทุกช่วงวัยต่างมีวิบากกรรมของตนดังการผจญสงคราม ความตายเป็นเสมือนศัตรูตัวสุดท้ายที่ต่อให้มนุษย์แต่ละคนไม่ว่าจะเก่งเพียงใด มีชื่อเสียงหรือไรตัวตนจนหรือรวย สวยหรือชั่ว ในท้ายที่สุดแล้วไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่จะหนีรอดจากความตายไปได้

2. ฟรานซิสโก โกยา (Francisco Goya) สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมชุด Black Painting ในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งศิลปินน่าจะอยู่ในภาวะที่รู้ตัวว่าตนเองนั้นใกล้จะตายจากโลกนี้ไปเต็มที การแสดงออกถึงความกลัว ความเกลียดชังจากกันบึ้งของหัวใจถูกปลุกดันออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดโดยที่ศิลปินเองไม่ได้สนใจด้วยซ้ำว่าผลงานชุดนี้จะนำไปให้ใครดู สิ่งที่ทำเหมือนเป็นบันทึกบทสุดท้ายที่สอนใจตนเองมากกว่าอยากแบ่งปันให้ผู้อื่น

3. อีวาน กรามสกอย (Ivan Kramskoy) นำเสนอเรื่องราวในแง่มุมหนึ่งของผู้ทรมานกรรมดา ๆ คนหนึ่ง ที่ความตายได้พรากสามีอันเป็นที่รักและเป็นเสาหลักของชีวิตไปจากชีวิตของเธอ ศิลปินบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้หลากหลายร้อยพันเรื่องตามจินตนาการของผู้ชม เมื่อเห็นสภาพอากัปกริยาของหญิงชาวบ้านที่ให้อารมณ์ความรู้สึกเศร้าและหดหู่ เรื่องราวความตายที่นำเสนอจะเป็นมุมมองของคนที่ยังไม่ตายมากกว่าคนที่ตายไปแล้วว่าจะดำเนินต่อไปอย่างไร

4. วินเซนต์ ฟานโกก (Vincent Van Gogh) ศิลปินมีอาการป่วยทางจิตและหยิบผลงานเก่าที่เคยร่างไว้ก่อนหน้านี้หลายปีมาทำซ้ำอีกครั้งในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตที่ผู้เขียนคิดว่า ศิลปินน่าจะมีสภาพบอบช้ำจนถึงที่สุดแล้วไม่สามารถที่จะทนอยู่ต่อไปได้อีกกับชีวิตที่แสนรันทด ทำให้เขาหวนคิดถึงความทรงจำเดิมเกี่ยวกับเพื่อนทหารผ่านศึกที่เจอเจอกับความตายที่ปรากฏตรงหน้ามานับไม่ถ้วน ศิลปินอาจจะเข้าใจเพื่อนของเขาอย่างถ่องแท้ในวันที่ตัวของศิลปินเองก็ใกล้เวลาที่จะตัดสินใจปลิดชีวิตของตนเอง

5. เอ็ดเวิร์ด มุงค์ (Edvard Munch) บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์การสูญเสียน้องสาวที่ชื่อโซเฟียที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งและจากไปก่อนวัยอันควร เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวความโศกเศร้าเสียใจที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวของตัวศิลปินเองภาพจำวาระสุดท้ายที่น้องสาวของเขาอยู่กับครอบครัวและคำพูดเพียงไม่กี่ประโยคที่เขาได้ยินจากปากของเธอมันถูกถ่ายทอดลงในผลงานจิตรกรรมของเขาแบบยากที่จะลืมเลือนช่วงเวลานั้นลงไปได้

6. ปาโบล ปิกาสโซ (Pablo Picasso) มองความตายในแบบมหภาคในมุมมองของนักเคลื่อนไหวที่ใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง ความตายที่เกิดขึ้นจากสงครามเป็นการตายที่สูญเปล่าในสายตาของศิลปิน แม้ว่าตัวเขาเองไม่ยอมให้มีสงครามหรือการรบราฆ่าฟันกัน แต่ศิลปะไม่อาจเป็นเวทมนตร์ที่จะบังคับสิ่งเหล่านั้นได้ มันทำได้แค่เพียงเป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราวของยุคสมัยโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องของพลร้าย คนตายมากมายที่เกิดจากสงคราม

7. ฟรีด้า คาโล (Frida Kahlo) สะท้อนภาพชีวิตของตนเองที่เกี่ยวข้องหวัดพิດเหวี่ยงกับความตาย ตั้งแต่สมัยเธอยังเป็นเด็กที่พอจะเริ่มจำความได้ และตลอดชีวิตของเธอก็ผ่านร้อนผ่านหนาว และสถานการณ์เฉียดตายที่เกิดขึ้นอยู่สม่ำเสมอ ประหนึ่งชีวิตที่มีความตายเป็นเพื่อนที่พร้อมจะพรากความรู้สึกนึกคิดไปจากเธอได้ทุกเมื่อเชื่อวัน การเปรียบเทียบชีวิตตนเองกับความตายได้อย่างเข้าใจหากไม่ประสบพบกับตัวเองก็คงเล่าได้ไม่เต็มปากเท่ากับที่เธอทำมันปรากฏบนผลงานของเธอเอง

8. แดเมียน สตีเฟน เฮิร์ส (Damien Steven Hirst) หยิบยกเรื่องความตายมาเล่นกับความรู้สึกนึกคิดของผู้ชมอย่างจริงจัง ให้มองมุมกลับของความกลัวตายที่กลับกลายเป็นสิ่งที่สัมผัสใกล้ชิดได้ โดยรู้สึกปลอดภัย ฉลามหากอยู่ในทะเลคงไม่มีใครอยากจะเฉียดเข้าไปใกล้ แต่เมื่อฉลามที่ตายแล้วถูกจับใส่ตู้ปลาขวางให้ชมตรงหน้า แต่ทว่าสภาพยังคงสมบูรณ์มีชีวฟันที่แหลมคมทำทางดูร้ายแต่มันไม่สามารถทำอันตรายเราได้อีกต่อไป ในมุมกลับที่ทำให้คิดวกกลับไปในแบบนี้อาจทำให้หลายคนใช้ชีวิตประมาทเหมือนกับวันหนึ่งที่ผู้ล่ากลายมาเป็นผู้ถูกล่าเสียเอง

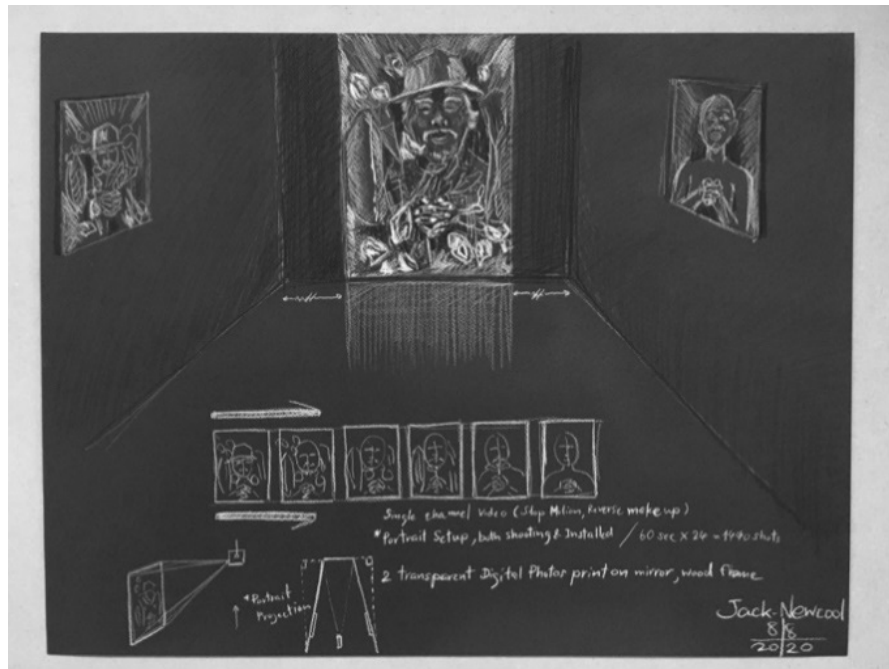
9. มณฑิรา บุญมา เลือกใช้วัสดุจากประสบการณ์ในความพยายามหาทางรักษาภรรยาที่ป่วยด้วยโรคมะเร็ง ร่วมกับการพยายามสวดอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยลูกประคำ ประสบการณ์ตรงทั้งหมดที่เกิดขึ้นถูกถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะแนวติดตั้งจัดวางของเขา ความตายน่าจะเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เกิดขึ้นกับคนที่ใกล้ชิดที่สุดคือภรรยา ความตกใจ หวาดวิตก และทำใจไม่ได้ ทำให้ศิลปินพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ภรรยาของเขาไม่ต้องตายจากกันไปด้วยความหวังที่เต็มเปี่ยม แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วก็ไม่มีใครที่จะสามารถหยุดชะงักกรรมอันเป็นนิรันดร์นี้ได้ก็ตาม

10. อารยา ราษฎร์จำเริญสุข มีวิธีคิดและทำงานแบบนำเสนอความเป็นจริงอย่างสุดโต่ง ศิลปินนำคนตายมานำเสนอเรื่องความเป็น ซึ่งย้อนแย้งในความคิดของผู้ชม ทั้งที่จริง ๆ แล้วความตายมักเกิดขึ้นในทุกคนทุกเพศทุกวัย แต่ศพของคนตายกลายเป็นสิ่งน่ารังเกียจเกินการยอมรับได้ของสังคม ยกเว้นกับญาติพี่น้อง ความจริงอันสุดโต่งนี้เองที่กระทบโน้มน้าวนึกของมนุษย์ได้อย่างมีพลังมหาศาลโดยไม่ต้องปั้นแต่งหรือสร้างมันขึ้นมา กลวิธีในการนำเสนอผลงานศิลปะแบบเกลือกจิ้มเกลื่อนนี้อาจจะช่วยให้เข้าถึงสัจธรรมได้อย่างซัด

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของผู้เขียน

จากการศึกษาข้อมูลวิธีคิดของศิลปินทั้งสิบท่าน ผู้เขียนเห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลายและพลุ่งพล่านในกระบวนการคิดและนำเสนอผลงานของพวกเขา ตัวผู้เขียนนิยมนำเสนอความจริงแบบตรงไปตรงมา เพราะเชื่อในแรงปะทะที่เกิดขึ้น ผู้เขียนยังคงจำความรู้สึกที่ฟุ้งฟรุ้งเข้ามาเมื่อครั้งที่สูญเสียบิดาอันเป็นที่รักของผู้เขียนไปเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ความรู้สึกเหล่านั้นยังคงชัดเจนถึงความสับสนที่เกิดขึ้น ณ วันนั้นวันที่บิดาของผู้เขียนได้จากโลกนี้ไปตามวัยชราและโรคร้ายสารพัดที่รุมเร้า มันมีทั้งความเศร้าโศก เสียใจ ท้อแท้ สิ้นหวัง โกรธ และตั้งคำถามกับตัวเอง ไม่พร้อมยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น อยากเหนี่ยวรั้งทั้งที่ไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งรู้ทั้งรู้ว่าสิ่งนี้ ความตายนี้เป็นสัจธรรม ซึ่งในความเป็นจริงก็เตรียมพร้อมรับทำใจมานานพอสมควรแล้ว แต่เมื่อถึงเวลาก็นิ่งๆ ไม่สามารถยอมรับมันได้อยู่ดี แต่ในอีกใจหนึ่ง มโนสำนึกที่รู้สึกดีใจที่อย่างน้อยบิดาก็ไม่ต้องทรมานอีกต่อไปก็ผุดขึ้นและดังกังวานอยู่ไกล ๆ

ผลงานชุด Death in Me (ภาพที่ 11) จึงถูกสร้างขึ้น เพื่อที่ต้องการนำเสนอความจริงอีกประการถึงความผูกพันระหว่างพ่อ-ลูก ซึ่งจะใช้ตัวของผู้เขียนเองแสดงบทบาทเล่นเป็นบิดาของผู้เขียนที่ตายจากไป การทำงานเชิงบำบัดจิตใจตัวเองจึงได้เริ่มต้นขึ้น ผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะใช้สื่อ วิถีทัศน์ในการนำเสนอภาพความจริง ในเรื่องพันธกรรม ที่สืบทอดต่อกันทางสายเลือดอย่างเห็นได้ชัด ภาพตั้งต้นที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชุด Death in Me คือ ภาพสุดท้ายที่ถ่ายภาพบิดาของผู้เขียนจากในโลงศพ ปรากฏตัวอย่างตามผลงานในภาพร่างผลงาน

ภาพที่ 11 ภาพร่างแผนการติดตั้งผลงานชุด Death in Me

ที่มา: จักรพันธ์ ธนธีรานนท์

ผู้เขียนบันทึกภาพวิดีโอ ช่วงแต่งหน้าที่กำลังแต่งหน้าผู้เขียนให้เป็นหน้าของบิดาของผู้เขียนที่กำลังนอนในโลงศพ ด้วยเทคนิคการถ่ายทำที่เรียกทางเทคนิคว่า Time-Lapse หรือ Stop-Motion แล้วนำเสนอภาพชุดทั้งหมดด้วยกระบวนการกรอกลับจากท้ายเรื่องไปสู่ต้นเรื่อง ดังแสดงในภาพที่ 12 ภาพทั้งหมดที่ได้จึงเริ่มจากภาพใบหน้าของศพของบิดาของผู้เขียนที่แต่งหน้าด้วยตัวผู้เขียนเอง ย้อนกลับไปหาคำเฉลยที่ปรากฏขึ้นเป็นตัวของผู้เขียนเองที่ยังมีชีวิตอยู่การนำเสนอผลงานชุดนี้ติดตั้งในห้องมืดที่มีอุปกรณ์ประกอบฉาก และเบื้องหลังการถ่ายทำที่เป็นเสมือนหนึ่งคำเฉลยที่ให้ผู้ชมได้เข้ามาชมประกอบอยู่ด้วย

ภาพที่ 12 ภาพนิ่งจากวิดีโอผลงานชุด Death in Me

ที่มา: จักรพันธ์ ธนธีรานนท์

ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิธีคิดและกลยุทธ์ในการถ่ายทอดเรื่องราวของความตายซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินกรณีกศึกษาทั้งสิบท่านทำให้ผู้เขียนได้เรียนรู้หลายเรื่อง ตั้งแต่การแปลงสัญลักษณ์ภาษาทางภาพนั้นทำได้หลากหลายวิธีมีทั้งแบบตรงไปตรงมา และแบบอาศัยสิ่งแวดล้อม ตลอดจนไปถึงการใช้สีและการจัดองค์ประกอบ ศิลปินบางท่านมีเนื้อหาเรื่องราวของความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้อง ประกอบกับวัสดุต่าง ๆ ที่ศิลปินเลือกใช้สามารถจะนำพาผู้ชมให้ก้าวตามไปในวังวนแห่งความคิดของพวกเขาได้ บางท่านมีการอุปมาอุปไมยด้วยสิ่งอื่นแทนการพูดถึงชีวิตของมนุษย์แบบตรง ๆ แต่บางท่านก็ใช้ฉากศพของมนุษย์ที่ดับสูญแล้วมานำเสนอเพื่อให้ได้ผลเชิงจิตวิทยาที่กระอักกระอ่วนชวนสยงอย่างน่าทึ่ง

ทั้งหมด ทำให้ผู้เขียนเกิดจินตนาการในการที่จะแปรรูปต้นทุนวัตถุดิบประสบการณ์ร่วมที่มีของตัวผู้เขียนเองในการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักคือบิดาไป นำมาแปลงรหัสได้อย่างระมัดระวังด้วยความพอดีออกมาเป็นผลงานชุด Death in Me ได้สมบูรณ์ตามแผนที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่ต้น

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

ผู้เขียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ ชุด Death in Me ได้สำเร็จเป็นรูปธรรมโดยอาศัยการศึกษาเพื่อถอดรหัสความคิด ที่เป็นต้นเรื่องจากเรื่องความตาย ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน กรณีกศึกษาทั้งสิบท่าน ได้แก่ Pieter Bruegel the Elder, Francisco Goya, Ivan Kramskoy, Vincent Van Gogh, Edvard Munch, Pablo Picasso, Frida Kahlo, Damien Steven Hirst, มณฑิรา บุญมา และ อารยา ราชบุรี-จำเริญสุข แล้วนำมาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ในการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักอันได้แก่ บิดา สังเคราะห์ หากวิธีในการคิดสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานออกมาได้อย่างสมบูรณ์ในที่สุด

อภิปรายผล

ผลงานชุด Death in Me สร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจในการสูญเสียบิดาอันเป็นที่รัก จากภาพต้นฉบับภาพสุดท้ายที่ถ่ายก่อนที่จะทำพิธีฌาปนกิจ แสดงกระบวนการทำซ้ำด้วยการใช้กลวิธีในการแต่งหน้าคนชรา เปลี่ยนโฉมให้ผู้เขียนกลายเป็นตัวบิดา ซึ่งในความเป็นตัวตนของผู้เขียนเองก็มีกรรมพันธุ์ที่ได้รับทางสายเลือดจากบิดาอยู่ไม่น้อย เป็นสิ่งเตือนใจให้ระลึกถึงเสมอว่า แท้จริงแล้วบิดาของผู้เขียนไม่ได้ตายจากไปไหน แต่แท้จริงแล้วท่านยังคงอยู่ในร่างกายและจิตใจของผู้เขียนเสมอมาและตลอดไป ผลงานชุด Death in Me นำเสนอในรูปแบบวิดิทัศน์จัดวางสัมพันธ์กับพื้นที่จัดแสดง (Video installation) นำเสนอภาพย้อนกลับจากศพของบิดาค่อย ๆ กลายสภาพคืนมาเป็นตัวของผู้เขียนเอง

ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุด Death in Me ของผู้เขียนได้ค่อย ๆ สลายเส้นแบ่งระหว่างความเป็นกับความตาย สลายเลือดและพันธุกรรม การมีอยู่และการสูญสลาย ทำลายความคิดของผู้ชมปะทะในช่วงเวลาสั้น ๆ มาเร็วและจบเร็ว เพียงแค่ไม่เกินหนึ่งนาที่ที่ผู้ชมเฝ้าติดตามภาพที่เกิดขึ้น การชมผลงานลักษณะนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ชมต้องใช้เวลาและไม่ตั้งคำถามตั้งแต่นั้น แต่ต้องชมไปจนจบก็จะเห็นคำเฉลยในแบบของแต่ละคน ตามประสบการณ์ที่สั่งสมมา คำตอบที่ได้อาจจะเหมือนหรือไม่เหมือนกับผู้เขียนก็คงไม่ใช่เรื่องผิดพลาดอะไร เพราะศิลปะมีพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนให้ได้คิดและแสดงออกเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดมาบนโลกที่สวยงามและเลี้ยงดูจนเติบโต แม้ว่าบิดาจะจากไปแล้วแต่ก็ยังทิ้งแรงคิดในการดำเนินชีวิตไว้ให้ ทำให้ผู้เขียนได้มองเห็นสัจธรรมประการสำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งคือ เรื่องความตาย ทำให้ได้ใช้ชีวิตอย่างมีสติมากขึ้น และตระหนักรู้ตนอยู่เสมอ ขอขอบคุณครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนตลอดจนให้ความรู้แก่ผู้เขียนตั้งแต่เล็กจนโต ขอขอบคุณศิลปินกรณีศึกษาทั้งสิบท่านที่ผู้เขียนได้เลือกนำมาวิเคราะห์ ถอดรหัส และสังเคราะห์ออกมาเป็นผลงานในแบบฉบับของผู้เขียนเองได้สำเร็จ สุดท้ายนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยที่ให้ทุนศึกษาต่อระดับปริญญาตรีบัณฑิต ปรัชญาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บรรณานุกรม

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566ก). *ฟาโรห์ตุตันคาเมน*. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2566, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ฟาโรห์ตุตันคาเมน>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566ข). *ศิลปะเกี่ยวกับความตาย*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2566, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ศิลปะเกี่ยวกับความตาย>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566ค). *สุสานจีนชื่อยองเต้*. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2566, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สุสานจีนชื่อยองเต้>

Girl with death mask. (n.d.) Retrieved March 11, 2023, from https://arthive.com/fridakahlo/works/377721~Girl_with_Death_mask

Inconsolable grief. (n.d.). Retrieved January 28, 2023, from https://arthive.com/ivankramskoi/works/13779~Inconsolable_grief

Ingawanij, M. A. (2017). *Selected works by Araya Rasdjarmrearnsook*. Retrieved April 15, 2023, from https://archiv.hkw.de/en/programm/projekte/veranstaltung/p_134095.php

Lucid Practice. (n.d.). *The physical impossibility of death in the mind of someone living*. Retrieved March 15, 2023, from <http://lucidpractice.com/the-physical-impossibility-of-death-in-the-mind-of-someone-living-by-damien-hirst/>

Montien Boonma: House of hope, October 4-25, 1997, 76 Grand Street. (n.d.). Retrieved April 15, 2023, from <https://www.deitch.com/archive/deitch-projects/exhibitions/house-of-hope>

Still life with skull, leeks and pitcher, March 14, 1945. (n.d.). Retrieved February 25, 2023, from <https://www.famsf.org/artworks/still-life-with-skull-leeks-and-pitcher-march-14-1945>

Wikimedia Commons, The Free Media Repository. (2023a). File: Edvard Munch – Death in the sick room – Google Art Project.jpg. Retrieved February 25, 2023, from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edvard_Munch_-_Death_in_the_Sickroom_-_Google_Art_Project.jpg

Wikimedia Commons, The Free Media Repository. (2023b). File: The Triumph of Death by Pieter Bruegel of the Elder.jpg. Retrieved February 4, 2023, from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Triumph_of_Death_by_Pieter_Bruegel_the_Elder.jpg

Wikipedia, The Free Encyclopedia. (2023a). *At Eternity's gate*. Retrieved February 4, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/At_Eternity%27s_Gate

Wikipedia, The Free Encyclopedia. (2023b). *Saturn devouring his son*. Retrieved January 28, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/Saturn_Devouring_His_Son